

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2021/2022-38)

24 MART DÜNYA TÜBERKÜLOZ GÜNÜ (2022)

Tüberküloz (TB) ya da verem, *Mycobacterium tuberculosis* isimli bakterinin neden olduğu, genellikle akciğerleri etkileyen bir hastalıktır. Akciğer veya gırtlak tüberkülozu olan kişilerin öksürmesi, hapsirmesi veya tükürmesiyle, hava yoluyla diğer insanlara ulaşarak yayılmakta ve birkaç basilin solunması enfeksiyon için yeterli olmaktadır.^{1,2} Basilin vücuda girmesinden 8-10 hafta kadar sonra tüberkülin deri testi (TDT/ppd) pozitifleşmektedir. Bu durum enfeksiyonun göstergesidir² ve bu dönemde herhangi bir belirti görülmemektedir.³ Vücut direncinin düştüğü durumlarda basilin çoğalmasıyla aktif hastalık tablosu ortaya çıkabilir.² Hastalığın belirtileri arasında uzun süren öksürük, göğüs ağrısı, yorgunluk veya güçsüzlük, kilo kaybı, ateş ve gece terlemesi bulunmaktadır. Bu belirtiler hafif olabilmekte, bu da tanıyı geciktirerek bulaştırıcılık riskini artırmaktadır.³

COVID-19 pandemisinden önce tek bir bulaşıcı hastalığa bağlı ölümlerin en sık nedeni olan TB⁴, tüm yaş gruplarını etkileyebilmektedir. Vakaların ve ölümlerin %95'ten fazlası gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. HIV ile enfekte kişilerde aktif TB görülme riski 18 kat daha fazladır. Bağışıklık sisteminin bozulduğu diğer durumlarda da aktif hastalık görülme riski daha fazla olmaktadır. Yetersiz beslenme, alkol kullanım bozukluğu ve tütün içilmesi de TB hastalığı görülme riskini artırmaktadır.⁵

Dünya nüfusunun yaklaşık dörtte birinin TB basiliyle enfekte olduğu tahmin edilmektedir. Enfekte kişilerin %5-15'inde aktif hastalık görülmektedir. Hastalığın ortaya çıktığı kişiler çoğunlukla düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşamaktaysa da hastalık tüm dünyada mevcuttur.¹ TB nedeniyle her gün 4100'den fazla kişi ölmekte ve 28 000'den fazla kişi hastalığa yakalanmaktadır. COVID-19 pandemisi nedeniyle son on yılda ilk kez 2020'de, tüberküloza bağlı ölümlerde artış görülmüştür. 2020 yılında TB'ye yaklaşık 10 milyon kişi yakalanmış, 1,5 milyon kişi ise TB nedeniyle hayatını kaybetmiştir.⁶

Tüberküloz, tedavi edilebilir ve önlenabilir bir hastalıktır.^{5,7} Aktif, ilaçlara duyarlı hastalık 4'lü standart tedaviyle⁵ 6-8 ay içinde tedavi edilebilmektedir. Tedaviye başladıktan sonra 1-2 haftada iyileşme belirtileri görülmesi ve tedavinin uzun sürmesi nedeniyle tedavi yarım bırakılabilmektedir.⁸ Tedavinin yarıda kesilmesi veya doğru uygulanmaması ilaca dirençli TB vakalarını artırmaktadır. İlaça dirençli TB tedavisi daha sınırlı sayıda ve pahalı ilaçla gerçekleştirilen, 2 yıla kadar uzayabilen, başarı şansı ilaca duyarlı TB'den daha düşük ve daha zor bir süreçtir. Çoklu ilaca dirençli TB (MDR-TB) bir halk sağlığı krizi ve sağlık güvenliği tehdididir.⁵ Dünyada pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de uygulanan Doğrudan Gözetimli Tedavi (DGT) yöntemiyle tedavinin yarım bırakılması engellenmekte ve tedavi başarıları artırılmaktadır.⁸

¹ [Internet] https://www.who.int/health-topics/tuberculosis#tab=tab_1 Erişim tarihi: 22.03.2022.

² [Internet] <https://www.ekmud.org.tr/haber/497-dunya-tuberkuloz-gunu> Erişim tarihi: 22.03.2022.

³ [Internet] https://www.who.int/health-topics/tuberculosis#tab=tab_2 Erişim tarihi: 22.03.2022.

⁴ [Internet] Global Tuberculosis Report 2021, World Health Organization, 2021.

⁵ [Internet] <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tuberculosis> Erişim tarihi: 22.03.2022.

⁶ [Internet] <https://www.who.int/campaigns/world-tb-day/2022> Erişim tarihi: 22.03.2022.

⁷ [Internet] <https://hasuder.org.tr/dunya-tuberkuloz-gunu/> Erişim tarihi: 23.03.2022.

⁸ [Internet] <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/tuberkuloz/t%C3%BCberk%C3%BCloz-tedavisi-ve-dgt.html> Erişim tarihi: 22.03.2022.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2021/2022-38)

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), dünya çapında TB'nin önlenmesi, kontrolü ve tedavisine herkesin erişiminin sağlanması amacıyla Küresel TB Programını yürütmektedir. 2014 ve 2015'te DSÖ tarafından geliştirilen TB'yi Bitirme Stratejisi (End TB), Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda Mayıs 2018'de üye devletlerce kabul edilmiştir. Ülkemizde de bu strateji doğrultusunda ve Küresel TB Programına paralel olarak Ulusal Tüberküloz Kontrol Programı oluşturulmuştur.⁹ Bu program ile ülkemizde 2005'te TB hasta sayısı 20 535 iken 2019'da 11 401'e, hastalık insidansı ise yüz binde 29,4'ten yüz binde 13,7'ye gerilemiştir.¹⁰ 2020 yılında Verem Savaş Dispanserleri'ne kayıtlı hasta sayısı 8 925'tir ve hastalık insidansı yüz binde 10,7 olarak tespit edilmiştir.⁸ Bu gelişmede ülkemizde TB'ye yönelik tanı ve tedavilerin ücretsiz olması ve 2006'dan beri uygulanan DGT⁹ önemli yere sahiptir.

Robert Koch tarafından 1882 yılında TB basilinin keşfinin ilan edildiği gün olan 24 Mart¹¹, her yıl "Dünya Tüberküloz Günü" olarak kutlanmaktadır.¹⁰ 2022 yılının teması ise, Dünya Sağlık Örgütü tarafından "Tüberkülozu bitirmek için yatırım yapın. Hayat kurtarın." olarak belirlenmiştir.¹² Özellikle COVID-19 pandemisinin TB ile mücadeleyi sekteye uğratması nedeniyle (2020 yılında yeni tanı konan TB sayısının düşmesiyle tüm bölgelerde 2020'de TB'den ölen kişi sayısı artmıştır)⁴ bu temayla üzerinde durulmak istenen, küresel liderlerce verilen TB'ye son verme taahhütlerinin gerçekleştirilmesi ve tüberküloza karşı mücadelenin hızlandırılması için yatırımların aciliyetidir.¹²

**INVEST TO END TB.
SAVE LIVES.**

⁹ "Ulusal Tüberküloz Kontrol Programı", Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1229, Ankara 2022.

¹⁰ [Internet] <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/haberler/24-mart-dunya-tuberkuloz-gunu.html> Erişim tarihi: 23.03.2022.

¹¹ [Internet] <https://www.tuseb.gov.tr/tae/haberler/24-mart-dunya-tuberkuloz-gunu-24032022> Erişim tarihi: 23.03.2022.

¹² [Internet] <https://www.who.int/campaigns/world-tb-day/2022> Erişim tarihi: 22.03.2022.

Görsel: [Internet]

https://www.stoptb.org/sites/default/files/styles/2_columns/public/wtbd2022_themereveal.png?itok=h2WHI5ff

Bu doküman, Dr. Gözde Aciduman Subaşıy tarafından, Dr. Levent Akın danışmanlığında 23.03.2022 tarihinde hazırlanmıştır.

Bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik, vb ortamlarda kullanılması önerilmektedir:

Aciduman Subaşıy G, Akın L. Dünya Tüberküloz Günü HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi (2021/2022-38) [Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>.